

(mintha az anyád), hogy semmi szöszmöszt,
 bog, reszeletlen él, elintézetlen kunkorodás,
 kibeszéletlen sűrűsödés, élő por,
 halotti hajszál ne maradjon rajtad...
 Ahogy egyetlen mozdulattal (ütéssel?
 vágással? lehelettel? szemrebbenéssel?),
 egyetlen pillanat alatt befejezi, ha kell
 (ha akarja? ha úgy jó? ha véletlenül épp?)...
 Ahogy a bűnrészessé vált tanúk szemében
 diszkréten elegyengeti a helyet...

Balla D. Károly

FELE AZ EGÉSZNEK

Ahogy felnéztem a magasba, rám zuhant a csillagos ég, szemem előtt cikáztak a fényes pontok, s én nem tudtam eldönteni, mi hullik fentről alá, és mi pattan a földről fölfelé, mi az, ami valóban felém küldi sziporkáit, és mi az, amit káprázó szemem varázsól az éjszaka képernyőjére. Mozgott, szikrázott, villódzott minden, rémülten és mégis elbűvölve ültem a roppant kupola alatt, nem mertem nézni, de mégis tágra nyílt szemmel bámultam a tüneményt, úgy éreztem, emelkedem, behatolok a csillagok közé, elem tárul a kozmosz végtelen csodája, most, most fogom megfejteni az anyag titkát, most fedi fel előttem rejtelseit az energia, kitárja övét a tér, megadja magát az idő, és, igen, ott, ott, a fényességben, az utazás legvégén, ott majd magába fogad az a valami vagy valaki, aki miatt ezt az egészet csinálom, akinek elégtételt szerzek azzal, hogy megsemmisítem a gyűlöletben fogantat.

Hiszen gyűlöltem, mint egy szuvas fogat, amely megkeseríti a szájam ízét, mint egy izzó kelést a testemen, amelyből minden érintésre genny fakad, mint egy beleimben élősködő férget, amely akkor is emészt, amikor nem tudok róla.

Attól kezdve gyűlöltem, amióta elkezdtem, amióta rosszindulatú sejtek módjára burjánzásnak indult általam és rajtam, hogy életemet elszívja és gyilkos mérgeit szétfreccsentse mindarra, amit valaha szerettem.

Gyűlöltem végig, miközben írtam, átkoztam, amikor befejeztem, megcsömörlöttem tőle, amikor hasztalan kerestem kiadót, émelyített a jelenléte, amikor tördeltem, és halálos rémülettel vettem tudomásul, amikor értesítettek, a nyomda elkészült vele.

Most, amikor kimerülten az égre meredtem, most éreztem először úgy, talán levethetem magamról ezt az elviselhetetlen gyűlöletet, és megkönnyebbülhetek, anyám halála óta talán először.

Hogy milyen nehéz könyvet égetni, azt még a tankönyvkiadóban tanultam meg. Fűtés telente alig volt a szerkesztőségben, de szerencsére meghagyták a régi cserépkályhákat, amelyekben ha csak egyetlen jó tüzet raktunk, máris jobban kifűtötték a szobákat, mint az alig langyos radiátorok.

Ám a könyv nem ég el a cserépkályhában, ha csak úgy bevetik. A láng egy ideig lapozza, fel-felcsapja és elfeketíti az oldalakat, de aztán egyre lustább lesz, mintha jóllakott volna, mintha már nem ízlene neki a papír, míg végül abbamarad a lobogás, már csak senyved, izzik, füstöl a néhai szerkesztőségi támpéldány, végül a fele ott marad, kotorhatod ki a bűdös üszköt, szájalmas maradványát évekkal ezelőtti történelmeknek és fizikáknak.

Könyvvel úgy kell tüzelni, hogy bordájával felfelé állítod, a közepénél szétnyitod, és mint kis sátortetőt, teszed be a kályhába. Fidibuszt sodorsz korrektúrapapírból, meggyújtod, az égő csóvát a sátor alá tolod. A kötet így lobot fog, s ha elegendő levegőt hagytál körülötte, el is ég maradéktalanul. Amikor már megrogyott a sátoralakzat, újabb történelmet és fizikát, mértant és irodalmat helyezhetsz rá, s ezt háromszor-négyszer ismételheted, csak azután kell a pernyét kitakarítani.

Erre a tudományomra most nem volt szükség, ezerhuszonkét kötetet egyesével, de-hogy.

Úgy készülődtem, akárha valami nagyobb szalonnasütéshez vagy inkább flekkenezéshez. Tűzifát hordtam, összeszedtem az éghető szemetet, kezem ügyébe készítettem a szerszámokat. Csinos máglyát raktam gyújtósfából, papírral alakapattam, sercent a gyufa, és szinte azonnal a magasba csapott a láng. Rávettem pár vastagabb fahasábot, aztán még néhány vékonyabbat, megvártam, azok is ropogva égni kezdenek, s amikor egész hosszukban hevesen lobogtak, és kitöltötték szinte a teljes tűzteret, akkor kezdtem tetejükbe rakni a bontatlan tízes csomagokat. Az átlátszó fólia azonnal lepattant összezsugorodva, széthullottak a kötegek, és az izzó hőségben belobbant a könyvek fedele, lobot fogtak a belső lapok is. Felváltva dobtam a tűzre fát és könyvet, a garázsban összeszedett olajos rongyokat és könyvet, két ócska gumibelsőt és könyvet, felgyülemlett műanyag flakonokat és könyvet, összeszedett gallyakat és könyvet, a kiürített papírkosár tartalmát és könyvet, pincében talált ócska krumpliszákókat és könyvet, törött lécu almásládát és könyvet, összebogozódott és elkoszlott zsinégkötegeket és könyvet, időnként bele-beleketortam a csákllyámmal a tűzbe, ilyenkor pernyefelhő csapott a magasba, felizzottak az alul senyvedő üszkök. Egy óra múltán a téglákkal körberakott tűzhely megtelt hamuval, lapáttal szórtam ki a forró füstölgést a felsistergő gyepre, széthúztam gereblyével, s a maradék parázson újrakezdtam a pusztítást. Ekkorra már csak tűzifám maradt a könyvekhez.

Észre sem vettem, rám sötétedett, a tűz fénye önálló életet adott minden környező tárgynak, a fák meg-megbólintották koronájukat, arcom égett a forróságban, ruhám és tudóm egyként megtelt füsttel, de folytattam, csak raktam, raktam a tűzre egymás után fát és könyvet, könyvet és fát, kotortam a pernyét, szórtam a hamut, már csupa korom voltam, már csak izzó hasábot, táncoló lángot, röppenő szikrákat láttam a világból, magam is táncot roptam az éjszaka fényes csóvái közt, haláltáncot, élettáncot, áldozati táncot. Mint törzsi népek a dárdájukkal, hadonásztam a csákllyával, mintha lövésre az íjat, emeltem a lapátot, s szórtam, szórtam a szikrát, lenyeltem és kiokádtam a tüzet. Most parázson is tudnék járni, gondoltam, a tüzet nem égeti a tűz, gondoltam, és a gyűlöletem vad szenvedélybe csapott át, égetni, elégetni mindent, tűzre vetni nemcsak ezt az ezerhuszonkét könyvet, hanem hiánytalanul mindazt, amit eddig írtam, amit írni fogok, amit írni lehet és amit megírni lehetetlen, hadd égjen el ezen az áldozati máglyán. Mintha anyám testét hamvasztanám, gondoltam, mintha múltamat vetném tűzre, gondoltam, mintha magam is mindent elemésztő kemencébe ugranék, gondoltam, és a saját gondolatomtól egy pillanatra valóban megrendültem ott, az éjszaka közepén.

Nem maradt több példány a műhelyben, kérdeztem az igazgatót, selejtes, hibás darab, amit félretettek, amin felhólyagzott a fólia, amin elkenődött a festék, amit beszakított a vágógép, aminek szétbomlott a kötése, sehol egy példány becsúsza a gép alá, a szárító mögé, sehol, sehol, a selejtet ők megsemmisítik, ez az ezerharmincnégy készült el összesen, ezer a rendelés, tizenkettő a köteles példány, huszonkettő a fölösleg, nem lehet pontosan előre kiszámítani, ha a kiadó átveszi pluszáron, az jó, ha nem, úgy is jó, megy a zúzdába. Én vagyok a kiadó, mondtam, az igazgató mosolygott, tudta, hogyne tudta volna, de eljátszotta, mintha a tisztelt szerzővel beszélne, a réveteg íróval, aki pusztán a műve sorsa iránti kíváncsiságból tett látogatást a nyomdaüzemben, hadd lássa, hogyan materializálódik az, amit a valóságból irodalommal szublimált, de hogy lenne gyakorlati érzéke ahhoz, hogy maga adja ki a könyvét, arra ott vannak a kiadók az okos korrektorokkal, furfangos tördelőkkel és bölcs szerkesztőkkel, akik mindig jobban tudják, mit is akart az író írni, hogyan akarta megírni, miként kívánja viszontláttni, ellátják tanácsokkal, ötleteket adnak, kisujjukban az akadémiai helyesírás, beszélnek címsorról és szövegestről, beütről és pagináról, a tartalom és a forma egységéről, átlátják a dolgokat piszkosul, de nem annyira, mint a kiadóvezetők, akik a kéziratot ugyan nem olvasták, mégis pontosan előre látják a fogadtatást, hány példányban kell kinyomni, milyen áron piacra dobni, melyik kereskedővel tárgyalni, hol bemutatni, hová és kivel íratni róla.

Nyomdaigazgatónak lenni jó, korrektornak lenni jó, szerkesztőnek jó, tördelőnek jó, kiadóvezetőnek jó, csak írónak lenni rossz nagyon, ennél már csak olyan írónak lenni rosszabb, aki egyben kiadó, egyben szerkesztő, korrektor és tördelő, épp csak nem nyomdaigazgató, a nyomdaigazgató az egészen más, az megkérdézheti mosolyogva, akkor hát jöhet a plusz huszonkét példány, persze hogy jöhet, és vajon a tizenkét köteles példányt, azt nem lehetne-e, nem, azt nem lehet, hiszen éppen attól köteles, hogy ne lehessen, aha.

Miután anyám az egyik fiát földrajzi, a másikat érzelmi értelemben elvesztette, két kézzel kapaszkodott a betegségébe.

Ezzel a gyűlölt mondattal kezdődött a gyűlölt regényem, és már amikor leírtam, akkor tudtam, hogy valami roppant tisztességtelent követtem el, illetlen otrombaságot engedtem meg magamnak, ami halálosan sértheti nemcsak anyámat, hanem bátyámat és voltaképp engem magamat is. Létezik az őszinteségnek olyan mélysége, amely már visszatetszést kelt. Vannak megfogalmazódó gondolatok, amelyeket jóérzésű ember soha nem kíván kimondani, még végiggondolni is fél őket, megveti magát, amiért ilyesmi egyáltalán eszébe jutott. Én mégis leírtam azt, amit elgondolnom sem illett volna, s taglaltam hosszan, hogyan idegenített el magától anyám a majomszeretével és szüntelen aggódásával, hogyan döntött bátyám a maga személyes boldogsága mellett az anyánkhöz fűződő szoros kapcsolata kárára, s mindez hogyan tette anyámat alkalmassá arra, hogy betegségével megszaroíjon bennünket.

A regényt akkor kezdtem írni, amikor rádöbbsentem: anyámnak kapóra jött a méhrákja. Kapóra jött, mert addigra minden eszköze elfogyott, hogy bátyámat ötszáz kilométer távolságból hazahívogassa, s hogy belőlem csüggő szeretetével elutasításon kívül bármit kiváltani képes legyen. Alig merült fel a rosszindulatú daganat gyanúja, bátyám azonnal kivett két hét szabadságot, és kocsiba vágta magát, hogy anyja mellett legyen, amikor a szövettani vizsgálat eredménye megérkezik, én pedig egyszer csak észrevettem, napok óta már nem csupán szeretni engedem magam, hanem megjártom a ragaszkodó gyermeket, aki rászorul erre az érzelmi kötelékre, még ám mindek előtt és fölött szorul rá, elsődlegesen. Úgy tettem, mint a kisgyerek, akinek sem-

mi sem fontosabb az anyai imádatnál és annál, hogy ezt a rajongást a nap minden pillanatában és lehetőleg minél látványosabban viszonzza. Most anyám az első, ki tudja, mennyi van neki hátra, mondtam a feleségemnek, amikor elhúzódtam tőle, nem látjátok, hogy a nagymamával beszélgetek, ripakodtam rá a gyerekeimre, ha hozták a leckéjüket, sajnos nem tudok elmenni, válaszoltam a meghívásokra, napokig be sem kapcsoltam a számítógépet, nem érdekelt sem a félbehagyott novella, sem a megígért tanulmány, sem a felgyülemelő levéladósságom. Amikor megjött a bátyám, mindketten ott csüggtünk anyákon, és meg voltunk győződve róla, hogy ez szent fiúi kötelességünk, hiszen kik lehetnének a támaszai szörnyű betegségében, ha nem mi, és vajon mi vonhatná el jobban a figyelmét arról, ami ezután vár rá, ha nem az, hogy felidézzük a gyermekkorunkat, az ezerszer felmondott történeteket, amelyekben már rég nem az az érdekes, megtörténtek-e valaha, hanem hogy mesélni lehet, mesélni kell őket, ezáltal igazulnak meg, attól, hogy ezekben a mesékben anyánk mindig ott magasodhat felettünk, ő az, aki '45-ben az orosz tisztné születésnapjára egyetlen éjszaka alatt megköti az angóraszvettert, és az árából, amit a gáláns férj lepenget a kézimunkaüzlet pultijára, ő megveheti a biciklit bátyámnak, ő neveli tíz évig özvegyen, ő veszi ki az ukrán iskolából, amikor végre megnyílik a magyar, és amikor velem várandós, naponta a harmadik emeletre ő cipeli fel, amit öt emberre megfőzhet, ő ápolja csukamájolajjal újszülöttbőrömet, hogy kikezelje a kórházban szerzett fertőzést, ő költözik velünk a félig sem kész ház pincéjébe, amikor kibékíthetetlenül összekülönbözik nagyanyámmal, ő ül ágyunk szélén, és olvassa a *Grant kapitány gyermekeit*, amikor lázasak vagyunk, ő mossa ki a sebeinket sorra vett baleseteink után, ő tesz igazságot az iskolában állandó szülői bizottsági alelnökként, ő száll szembe akár apámmal is érdekünkben, ő nevel minket ilyen hűséges fiakká, akik itt ülnek a szoknyáján, mert ő a legfontosabb számunkra, lám, kiderült ez most is, a bajban látszik meg, mennyire az övéi vagyunk.

És mi bólogattunk, és felvettük a történetek szálát, nevtünk és meghatódtunk, kedvére tettünk mindenben, körülrajongtuk, s miközben elhitettük magunkkal, helyesen cselekszünk, s számunkra valóban anyánk a legfontosabb ezen a világon, aközben, mint kapálózásával a légy, egyre jobban belegabalyodtunk a túlradó szeretet pókhálójába.

Anyám elemében érezte magát, visszahódított bennünket a magunk életéből, és mert okos asszony volt, megértette, mindez csak azért történhetett meg, mert a méhében találtak valamit. Egy kis daganatot, amely hirtelen fontossá, a legfontosabbá tette őt, s amelyet épp ezért a legszívesebben megtartana, hagyná, hogy növekedjen, kihordana, mint bennünket, és mint visszaállított anyai hatalmának a torzszülöttjét – világra is hozná.

Amikor mindezt egy váratlan pillanatban átláttam, heveny rosszullet fogott el, és hogy hányingeremnek ellenálljak, belekapaszkodtam a regényírásba.

Es elkezdtem élni kettős életemet. Anyámmal bájologtam, hajbókoltam neki, játszottam a mintaanya-mintagyerek páros rám eső szerepét, a képernyő előtt pedig kiéltem másik énemem, hideg fejjel és kegyetlen pontossággal kibeszéltem kapcsolatunk minden visszasságát, anyám kisajátító rajongását, nyomasztó féltését és elviselhetetlen aggodalmaskodását, amelyre én kamaszkoromban még csak ösztönösen, később már tudatosan válaszoltam ellenkező előjelű érzelmekkel. Nem kíméltem magamat sem, részletesen leírtam válogatott komiszságaimat, amelyekkel szándékosan okoztam neki fájdalmat, s amelyekről hosszú ideig azt hittem, gátat szabnak számára, megharagszik rám, megkeményíti szívét irántam, ám éppen ellenkezőleg, minél többet bán-

tottam, annál inkább túlcserdült az imádata. Neki való szerepnek bizonyult: megmutatni, hogy ennek ellenére is, bármit tegyek is, szüntelenül és múlhatatlanul szeret, hiszen én a fia vagyok, s ha nem is a kedvesebbik, akivel háború utáni fiataltsága tíz kezserves esztendején át egymásra utaltságban élt, de mégis az, aki mellette maradt, s akinek ezért a bátyjára eső emocionális zuhatagot is fel kell fognia. Leírtam azt is, később hogyan változtattam stratégiámon, miután megértettem, a közöny, a semlegesség az egyetlen használható fegyver; a fokozatos és módszeres eltávolodás lehet számomra az egyedüli menekülési útvonal, amelynek a végén magamra találhatok, levethetem a ragaszkodás páncélingét akár azzal a veszéllyel is számolva, hogy végleg anyai szeretet nélkül maradok.

Am a regényírás közben tanúsított magatartásom is csak szerep volt. Amennyire megjátszottam magam, miközben beteg anyámat körülrajongtam, legalább annyira őszintélenek voltak a képernyőmön megjelenő éles mondatok. Kettéhasítottam az igazságot, egyik felét éltem, másik felét írtam. Magam valahol a két érzelmi pólus közt vergődtem, álszeretet és álkegyetlenség között, mindkettőt mesterségesen szítottam magamban, és azok is gerjesztették egymást. Az eljátszott imádat bántotta önbecsülésemet, hát kompenzáltam magam írói keménységgel, ettől meg lelkiismeret-furdalásom támadt, s anyámat ajánrova próbáltam vezekelni az írásban elkövetett bűnökért.

Gyűlöltem, amit csinálok, és ez a gyűlölet akkor már túlmutatott anyámon és rajtam, túl a regényen, már önmagában létezett. Ha lett volna méhem, daganatként abban burjánzott volna, igen, én lettem rákos, pedig az anyám szövettani vizsgálata mutatta ki, harmadik stádium, mondta az itthoni doktor, bátyám nem hitt neki, elutazott és intézkedett, pár hét múlva anyámat átvittük a határon, fel a fővárosba, a kórház parkolójában újra együtt volt a család, és később is, már a műtét után, két hónapig hétről hétre az ágyánál és a kórházi társalgóban.

Anyám egy pillanatra meg nem tört, ellenkezőleg, rég láttuk ilyen kiegyensúlyozottnak és sorsával elégedettnak, nem szégyellte, inkább szent stigmaként viselte a kórt, vagy mint valami titkos képességet, amely nemcsak lehetővé teszi, hanem elő is írja számára, hogy minden figyelmet magára vonjon. Nem lehetett észre nem venni: élvez a helyzetét, kedvére vannak a részére rendelt gondoskodások és törődések, saját fontosságának bizonyítékát látja a prof érdeklődésében és a nővérek tüsténkedésében, őt vizsik vizsgálatra, az ő sebet kötik, az ő vérnyomását és lázát mérik, neki, vele és őerte történik minden. Azonnal összebarátkozott betegtársaival, megkedvelték, csodálták a felszabadultságát, az életkedvét, bámulták ezt a roppant harmonikus családot, büszke lehet rájuk, kedveském, az is vagyok, de mennyire, a jogász és az író, ezek az én fiaim, én neveltem őket, és fogta a kezünket, ameddig kint ücsörögtünk a társalgóban, és mi fogtuk az ő kezét, két oldalról a két fiú, középpütt az anyacsászárnő – nincs az a betegség és nincs az a műtét, amit ne vállalt volna ezekért a percekért. Mint ahogy korábban még otthon férjének és menyének csak mellékszerepeket szánt udvartartásában, a gondoskodást ugyan tőlük is elvárta, de érzelmeiket nem igényelt és nem is sugárzott feléjük, csak tegyék a dolgukat, szolgálják ki őt, minket hármunkat, mert ő általa én és a bátyám is fölötte állunk ennek a hitvány világnak.

Vajon hogyan lehetne azt a tizenkét köteles példányt is megszerezni, törtem a fejemet, és másnap újra elmentem a nyomdába. Kifigyeltem, mikor megy el az igazgató, benyitottam a titkárnőhöz egy nagy doboz bonbonnal, jaj, igazán nem kellett volna, ugyan, igazán semmiség ezért a szép munkáért. Ügyesen, észre ne vegye idő előtt, mire megy ki a játék, kifaggattam, elküldték-e már a példányokat, nem, de már be vannak csomagolva, ezt személyesen ő intézi, postán fogja feladni a központi sajtófelügye-

let címére, kettő majd ott marad náluk, a többit küldik tovább, hatot a nemzeti könyvtárba, négyet pedig, nem is tudja hirtelen... És előfordult-e már, hogy valamelyik nyomda nem teljesítette ezt a kötelezettségét, kérdeztem, nagyon bután nézett rám, enyhítettem hát a felvetésen, vajon olyan megtörténhet-e, hogy véletlenül másik tizenkét könyvet csomagolnak be, miféle másik tizenkettőt, kérdezte elképedve, hát például ezeket, nyitottam ki a táskámat és vettem elő a tavalyi novelláskötetemet éppen tucatnyi példányát. A szerző neve stimmel, ez is ebben a nyomdában készült, a cím ugyan más, de akiknek a kezébe kerül, amúgy sem tudnak magyarul. És az ISBN-szám, szegezve nekem még mindig értetlenül, hát istenem, tévedés történt... Azt nem lehet. Pedig nagyon hálás lennék. Legalább próbáljuk meg. Ha kiderül a dolog és követelni kezdik, legfeljebb visszahozom az eredeti könyveket. Nagyon szépen kérem. De hát minek nekem ez a vacak tizenkettő, ezret megkaptam tegnap hiánytalanul.

Éreztem, valami ésszerű, a titkárnő számára is elfogadható magyarázattal kellene szolgálnom, különben nem számíthatok az együttműködésére. Ugyanakkor füllenteni sem akartam. Az anyám emléke miatt lenne arra a maradék tizenkettőre is szükségem, mondtam kicsit remegő hangon, és lesütöttem a szemem. Ezt a regényt róla írtam, és amíg a nyomdában volt az anyag, ő időközben meghalt. Hogy lehetek ilyen álszent, gondoltam, holott voltaképp eddig egyetlen szó hazugság sem hagyta el a számat. Csak meg ne kérdezze, az anyám emléke miért nem éri be ezer darabbal. Felnéztem, láttam, bepárásodik a szeme. Nem fogja megkérdezni.

Boldogan siettem haza a megszerzett csomaggal. Azaz dehogyan voltam boldog, újabb nyomasztó terhet vettem a nyakamba, most még egy idegent is kellemetlen helyzetbe hoztam, mi lesz, ha észreveszik a „tévedést” (biztosan észreveszik), és én meg nem tudom teljesíteni az ígéretemet, mert ez a tucat sem lesz már meg... Ha belegondolok, ezeket a köteles példányokat feltehetőleg soha senki nem ütné fel, ugyan kit érdekel Kijevben egy magyar regény annyira, hogy kikérje a nemzeti könyvtárból, a másik négy biztosan valami főhatóságokhoz kerül, minisztériumi, nyomdaipari, nemzetbiztonsági archívumba, az életben soha senki nem veszi majd a kezébe, hacsak ki nem derül rólam, hogy kém vagyok, és regényeimben kezdik keresni az összekötő ügynökök nevét... Nem vállalnék tehát túl nagy kockázatot azzal, ha mégis visszaszolgáltatnám ezt a tucatot, roppant csekély a valószínűsége, hogy életemben elolvassa olyan ember, aki ismer engem és ismerte anyámat.

A titkárnőtól megszerzett csomagot bevittem az irattáramba, feltettem a legfelső polcra, tudva, hogy az összes többi példány megsemmisítése ezek miatt nem járhat az azal az elégtétellel, amelyet az okozna, ha valóban A REGÉNYT tudnám nyomtalanul elpusztítani, mert végig tudatában leszek annak, hiába vetek tűzre minden korrektúrapéldányt az ezer könyvvel együtt, hiába törölöm ki a számítógépből a szedett és a törölt változatot egyaránt, mert ott a felső polcon minden eshetőségre, ha mégis meg gondolnám...

Nem tudni, a sok leszívott füsttől-e vagy a tüzelés mámorától, de hirtelen elszédültem. Jobb lesz pihenni keveset, döntöttem el, lezöttyentem a kerti padra, a fejem hátravettem a támlájára. Ahogy felnéztem, abban a pillanatban rám zuhant a csillagos ég, szemem előtt cikáztak a fényes pontok, hosszú ideig nem tudtam eldönteni, mit látok az égen, mi az, ami a tűzből pattan magasra, és mi az, amit káprázó szemem varázsol elém. Mozgott, szikrázott, villódzott minden előttem, rémülten és mégis elbűvölve ültem a roppant kupola alatt, nem mertem nézni, de mégis tágra nyílt szemmel bámultam a tüneményt, úgy éreztem, emelkedem, behatolok a csillagok közé, elém tárul a kozmosz végtelen csodája, most, most fogom megfejteni az anyag titkát, most fedi fel

előttem rejtelmait az energia, kitarja ölet a tér, megadja magát az idő, és, igen, ott, ott, a fényességben, az utazás legvégén, ott majd magába fogad az a valami vagy valaki...

Lassan magamhoz tértem, körbejártam a tekintetemet az udvaron, és elhűlvé kellett tapasztalnom, hogy a kihordott könyvhalomnak a fele még megvan, épp csak eldőlték a csomagokból rakott tízes tornyok, ezért gondolhattam a tűz mellől, hogy már a vége felé járok a munkának. A felismerés elkésérített, súlyos fáradtságot éreztem, és hirtelen elegendem lett az egészből.

Végül is nem vall-e gyerekes ostobaságra az, amit cselekszem? Ugyan mit tehetek jóvá ezzel a már-már rituális étetéssel, és kell-e egyáltalán jóvátennem bármit is? Várja-e valaki tőlem és elvárhatom-e én magamtól, hogy így vezekeljek olyan bűnért, amelyet nem követtem el, ami nem is bűn, hiszen én csak regényt írtam, regényt egy aszszonyról, aki talán hasonlít anyámra, anyámra, aki nincs többé, akinek a halála értelmetlenné tette mindazt, amit leírtam. Magam sem értettem, miért gondoltam ezt, s hogy miért gondoltam ennek az ellenkezőjét, amíg anyám élt, miért házaltam a kiadóknál, miért akartam könyv alakban viszontlátni ezt a minden szavában gyűlölt szöveget, hiszen nyilvánvalóan nem mutattam volna meg neki, nem akarhattam megmutatni, halálos betegségében csak nem vetemedhettem ilyen aljasságra, akkor hát miért, miért szántam rá magam, hogy más megoldás híján én adjam ki, miért vált a rögeszmémé, hogy egyetlen épkezézláb mondatot sem leszek képes leírni addig, amíg ezt a regényt nem tudom magam mögött, s miért voltam bizonyos abban: ez a magam mögé utasítás csakis könyv alakú, illő példányszámú valódi kiadással lehetséges. De mire számítottam, mihez kezdenék a példányszámmal, ha anyám élne, hiszen rejtegetnem kellene, elzárnom a pincébe, a köteles példányokat is ugyanígy meg kellene szereznem valamilyen csellel, hiszen ha anyám élne, akkor sem engedhetném meg magamnak, hogy olvassák ismerőseink, a rokonok, akkor hát egyáltalán miért adtam ki, miért tördeltem be olyan gondosan, miért korrektúráztam elhivatott alaposággal, miért csiszoltam hónapokig gyilkos mondatait, miért, ha tudtam, hogy nem adhatom ki a kezemből. Kiadom – de nem adom ki. Mit vártam ettől az ostoba ellentmondástól?

Anyámat sugárkezelés és kemoterápia alá vetették, miután a műtétje jól sikerült, és kicsit erőre kapott. Ezt is odaadással viselte, soha el nem mulasztott egyetlen procedúrát, egyaránt szent kötelességként teljesítette a fontos és jelentéktelen előírásokat, betartott nemcsak minden intelmet, hanem minden javallatot is, mintabeteggé fejlesztette magát, és ez kezdte maradéktalanul kitölteni a teljes életét.

Ekkor elbizonytalanodtam, mert nem tudtam eldönteni, valóban ennyire meg akar-e gyógyulni vagy újra csak szerepet játszik. Vajon végiggondolta-e: ha egyszer utána lesz az egésznek, akkor fiai újra visszatérnek a maguk életébe, bátyám újra csak nagy-nagy ritkán szánja rá magát, hogy félezer kilométer autózson és határt szeljen, és én is, ugyan továbbra is anyám közelében leszek, de visszaöltöm magamra a védőöltözetet, kitérek a rajongása elől, véget vetek a hosszú együttücsörgéseknek, nem leszek kíváncsi az ezerszer hallott történetekre, mint korábban, naphosszat gubbasztok majd a számítógép előtt, s ha elszabadulok, akkor is a magam családjával töltöm az időmet. Ha ezt képes előre látni, akkor nem akarhat ilyen elszántan meggyógyulni, gondoltam. Ami nem jelentett kevesebbet, mint megértenem azt: anyám számára a terápia egésze és annak minden mozzanata nem valamiféle célra, nem a gyógyulásra irányul, hanem önmagáért van, meghatározó életviteli magatartássá vált.

És ebben a felfedezésemben magamra ismertem. Kényelmetlen, kínos gondolat volt, de be kellett látnom, hogy anyám valahogy olyanformán beteg, mint ahogy én író vagyok. Hiszen én sem azért írok, már régen nem azért, hogy művek szülessenek

a kezem alól, s ezek révén elismerésre, hírnévre, anyagi javakra tegyek szert, dehogy, magáért az írásért írok, azért, mert már nem tudok másként tenni, mert úgy érzem, úgy hiszem és úgy tudom, létezésemnek ez az egyetlen valódi értelme, ez az egyetlen esélyem, hogy magamat beleillesszem ebbe a kusza szövedékű világba, hogy ne idegen testként kóvályogjak benne, hogy immunrendszere ne akarjon kivetni magából. Az írás az egyetlen eszközöm arra, hogy a magam és a világ idegenségét egymással kibékítsem, hogy a felém szivárgó mérgeket a javamra fordítsam, hogy a negatív energiákból is erőt merítsek. Abból, ami szorít, ami korlátoz, ami maga alá gyűr, ami kész lenne elveszejteni, mindabból szabadulóművész módjára csak az írás révén menthetem ki magam, ez pattintja le a láncokat, nyitja ki a bilincseket, oldja le a béklyókat, ez hidalja át, ami más eszközzel számomra áthidalhatatlan, ez békít ki a kozmosszal, a jóistennel, környezetemmel, anyámmal. Anyámmal, aki valahogy úgy beteg, ahogyan én író, belekapaszkodik mindkét kezével ebbe az állapotba, mert úgy érzi, csak ez maradt neki, miután egyik fiát földrajzi, másikat érzelmi értelemben elvesztette.

Anyám teljes intenzitással, minden energiáját erre összpontosítva beteg volt, én pedig újult erővel folytattam az írást. A regénynek hamarabb lett vége, mint anyám betegségének. Utolsó mondataim a kórképében megigazult és megerősödött asszonyt mutatták, akinek úgy sikerült stabilizálnia az állapotát, hogy az ennek megőrzéséért tett erőfeszítés kitöltse napjait, éveit, életét. Anyámat a betegsége tartja jó egészségben. Ezzel a mondattal zárult a regényem.

Feljött a hold, jőzán fénye elsöpörte az éjszaka minden elvonságát, elmúlt a káprázat, tüdőmből távozott a füst, már az arcom sem égett.

Feltápáskodtam, szétkotortam a már csak senyvedő üszköket, csáklýámat nekitámasztottam az almafának. Lábam előtt, mint alaktalan sírhant, heverték az eldölt könyvtornyok. Legalább ötszáz példány, fele az egésznek, állapítottam meg közömbösen, és a legfurcsább az volt, hogy e percben a közönyömön sem csodálkoztam.

Határ Győző

NAGARDZSUNA

műhelyforgácsok egy bölcseleti aforisztikából

Augiász istállója

Arról, hogy filozofálásra legkevésbé alkalmas nyelv: a német

Mióta a világ világ, amióta a filozófia filozófia, a filozófusok világrajövetelükkel együtt ott lelték tarsolyukban a felhatalmazást, hogy azt az Augiász istállóját, ami addig a filozófia volt, kitisztítsák és padozatát, állásait oly fényes-síkos-tisztára mossák, amilyen addig, előttük sose volt. Mert a világra toppanó bölcselősüvölvénynek mindig is így fest a filozófia: valóságos Augiász istállója; legfőbb ideje, hogy Herkulesére leljen. Jelenkeztek és ajánlkoztak is – de valahogyan mára kiment a divatból, hogy bárki e her-